

RODZAJ RZECZOWNIKÓW

W słowach takich jak *student*, *studentka*, *doktor*, *doktorka* lub *profesor*, *profesorka* wyraża się rodzaj naturalny (*student*, *doktor* i *profesor* to mężczyźni; *studentka*, *doktorka* i *profesorka* to kobiety). Rodzaj naturalny jest logiczny na przykład u ludzi i zwierząt.

Inne rzeczowniki w języku czeskim mają rodzaj gramatyczny, który nie ma logicznego uzasadnienia. Czeskie rzeczowniki mają trzy rodzaje gramatyczne:

- **rodzaj męski** (rozdzielamy **rodzaj męski żywotny** – osoby i zwierzęta, na przykład *student*, *muž* i **rodzaj męski nieżywotny**, na przykład *byt*, *měsíc*)
- **rodzaj żeński** (na przykład *škola*)
- **rodzaj nijaki** (na przykład *město*).

Identyfikacja rodzaju rzeczowników

Ważne jest, aby znać rodzaj każdego rzeczownika. Do określania rodzaju rzeczowników istnieje przydatne narzędzie. Zapamiętaj:

- 1) 66% rzeczowników ma następujące końcówki w mianowniku liczby pojedynczej:
 - rodzaj męski kończy się spółgłoską (na przykład *student*, *muž*, *učitel*, *byt*, *supermarket*, *měsíc*)
 - rodzaj żeński kończy się na -a (na przykład *škola*, *káva*, *studentka*, *profesorka*, *učitelka*, *banka*)
 - rodzaj nijaki kończy się na -o (na przykład *kino*, *auto*, *město*, *pivo*, *metro*).
- 2) 34% rzeczowników ma następujące rzadsze końcówki w mianowniku liczby pojedynczej:
 - końcówka -e/-ě często występuje w rodzaju żeńskim (*restaurace*, *židle*, *sportovyně*, *kolegyně*), ale również w rodzaju nijakim (*moře*, *parkoviště*) a rzadko w rodzaju męskim (*soudce*)
 - końcówka -í jest typowa dla rzeczowników rodzaju nijakiego (na przykład *nádraží*, *náměstí*)
 - końcówka -a może pojawić się też w rodzaju męskim (*kolega*, *chleba*), podczas gdy spółgłoska może pojawić się również w rodzaju żeńskim (*kancelář*, *místnost*).

Rodzaj rzeczowników z rzadszymi końcówkami trzeba zapamiętać. Z czasem nabierzesz wprawy w określaniu rodzaju za pomocą końcówki mianownika liczby pojedynczej i nauczysz się określać rodzaj prawie wszystkich rzeczowników.

Rola rodzaju gramatycznego w systemie językowym

Dlaczego trzeba znać rodzaj gramatyczny każdego nowego rzeczownika, którego się uczysz (tzn. czy jest on rodzaju męskiego, żeńskiego czy nijakiego)? Ponieważ rodzaj rzeczownika wpływa nie tylko na jego deklinację, ale także na niektóre inne części mowy. Porównaj następujące zdania:

Był jeden dobr^y král a ten se jmenoval Karel.

Był jeden velk^y hrad a ten se jmenoval Karlštejn.

Byla jedna dobrá královna a ta se jmenovala Anna.

Bylo jedno velké město a to se jmenovalo Brno.

Rodzej		
MĘSKI żywotny	<u>ten</u>	zaimek wskazujący
	<u>jeden</u>	liczebnik główny
	<u>NOVÝ, CIZÍ</u>	przymiotniki
	<u>můj, tvůj, jeho, její</u> <u>naš, váš, jejich</u>	zaimki dzierżawcze
	<u>STUDENT, MUŽ</u>	rzeczowniki
MĘSKI nieżywotny	<u>ten</u>	zaimek wskazujący
	<u>jeden</u>	liczebnik główny
	<u>NOVÝ, CIZÍ</u>	przymiotniki
	<u>můj, tvůj, jeho, její</u> <u>naš, váš, jejich</u>	zaimki dzierżawcze
	<u>BYT, MĚSÍC</u>	rzeczowniki
ŽEŇSKI	<u>ta</u>	zaimek wskazujący
	<u>jedna</u>	liczebnik główny
	<u>nová, cizí</u>	przymiotniki
	<u>moje, tvoje, jeho, její</u> <u>naše, vaše, jejich</u>	zaimki dzierżawcze
	<u>ŽENA, ŽIDLE</u> <u>SKŘÍŇ, KOST</u>	rzeczowniki
NIJAKI	<u>to</u>	zaimek wskazujący
	<u>jedno</u>	liczebnik główny
	<u>nové, cizí</u>	przymiotniki
	<u>moje, tvoje, jeho, její</u> <u>naše, vaše, jejich</u>	zaimki dzierżawcze
	<u>MĚSTO, MOŘE</u> <u>NÁDRAŽÍ</u>	rzeczowniki